

Мінск: Выд-кі цэнтр БДУ, 2009. – 24 с.; **4.** *Вежбицкая А.* Прототипы и инварианты / *А.Вежбицкая* // *Язык. Культура. Познание* / *А.Вежбицкая*. – М.: Русские словари, 1996. – С. 201–231; **5.** *Вештарт Г.Ф.* Назвы хлеба на Палессі / *Г.Ф.Вештарт* // *Лінгвістычныя даследаванні* : зб. арт. – Мінск : Выд-ва БДУ, 1968. – С. 80–90; **6.** *Ганудель З.* Народні страви і напої. Лексика українських говорів Східної Словаччини / *З.Ганудель*. – Братіслава, 1987. – 154 с.; **7.** *Гоца Є.Д.* Назви їжі й кухонного начиння в українських карпатських говорах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / *Є.Д.Гоца*. – Ужгород, 2001. – 20 с.; **8.** *Лутовинова И.С.* Названия обрядовых кушаний в псковских говорах / *И.С.Лутовинова* // *Проблемы комплексного изучения Северо-Запада РСФСР* / *И.С.Лутовинова*. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1972. – С. 56–57; **9.** *Навагородскі Т.А.* Класіфікацыя страў беларускай народнай кулінарыі / *Т.А.Навагородскі* // *Польмя*. – 2000. – № 1. – С. 240–250; **10.** *Найда Ю.А.* Процедуры аналізу компонентнай структуры референціоннага значэння / *Ю.А.Найда* // *Новое в зарубежной лингвистике*. – М.: Прогресс, 1983. – Вып. 14 – С. 61–74; **11.** *Словник української мови*: в 11 т. / редкол.: *І.К. Білодід* (гол.) [та інш.]. – Київ: Наукова думка, 1970–1980; **12.** *Станкевіч А.А.* Кулінарныя назвы страў і вырабаў з мукі ў гаворках Гомельшчыны / *А.А.Станкевіч* // *Дыялекталогія і гісторыя беларускай мовы* : матэрыялы Міжнар. навук. канф., Мінск, 15–16 крас. 2008 г. / *Ин-т мовы і літ. імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі*. – Мінск : Права і эканоміка, 2008. – С. 32–36; **13.** *Сцяцко П.У.* Назвы некаторых страў у гаворках Гродзеншчыны / *П.У.Сцяцко* // *Беларуская мова* : зб. навук. арт. – Мінск : Навука і тэхніка, 1965. – С. 134–142; **14.** *Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы*: больш за 65 000 слоў / пад рэд. *М.Р. Судніка, М.Н. Крыўко*. – 4-е выд. – Мінск: БелЭн, 2005. – 784 с.; **15.** *Турчин Е.Д.* Лексика питания в украинских восточнославянских говорах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / *Е.Д.Турчин*. – К., 1990. – 20 с.

Дубенко О.Ю. (Київ, Україна)

Порівняльна стилістика: основні напрями розвитку

У статті розглянуто етапи становлення порівняльної стилістики як дисципліни лінгвістичного циклу та основні напрями її розвитку, що набули обрисів з часів виникнення концепції «зовнішньої» стилістики Шарля Баллі до сучасного періоду.

Ключові слова: *порівняльна стилістика, теоретико-перекладацьке відгалуження, зіставно-типологічне відгалуження, власне лінгвістичний напрям, лінгвістико-ідіоматологічний напрям.*

В статтє рассмотрены этапы становления сравнительной стилистики как дисциплины лингвистического цикла и основные направления в её развитии, которые сформировались со времени возникновения концепции «внешней» стилистики Шарля Балли до современного периода.

Ключевые слова: *сравнительная стилистика, теоретико-переводческая ветвь, сопоставительно-типологическая ветвь, собственно лингвистическое направление, лингвистико-идиоматологическое направление.*

The paper deals with the stages of formation of comparative stylistics as a discipline of linguistic cycle and with the main branches of its development from the emergence of the "external" stylistics by Charles Bally until the present day.

Key words: *comparative stylistics, theoretical-translation branch, comparative-typological branch, linguistic proper trend, linguistic-idiomatological trend.*

Термін «порівняльна стилістика» не є новим в лінгвістиці, проте можна впевнено стверджувати, що його розуміння залишається досить неоднозначним, а однойменна дисципліна ще не остаточно визначилася у своїх завданнях та методах. Якщо наприкінці минулого століття настановилася неформованість порівняльної стилістики як лінгвістичної науки [8, 90], то на сучасному етапі ступінь ясності багатьох важливих питань порівняльно-стилістичного характеру як і раніше залишає бажати кращого [9, 12]. Отже, **мета цієї статті** полягає у тому, щоб проаналізувати етапи становлення порівняльної стилістики як лінгвістичної науки, окресливши ті напрями дослідження, що сформувалися протягом її розвитку, та визначити перспективи подальших пошуків у цій галузі.

Задум щодо зіставного дослідження мов виник у філології нового часу на початку дев'ятнадцятого століття, в період романтизму, який характеризувався ствердженням самоцінності духовно-творчого життя особистості, а, отже, загостреною увагою історії, літератури та естетики до питань історичної й національної самобутності. В лінгвістичній науці ця зосередженість на неповторності національного характеру знайшла своє втілення у доктрині Вільгельма фон Гумбольдта про внутрішню форму мови як вираженні національного світогляду. Згодом з'явилася окрема галузь досліджень під назвою ідиоматологія, що мала на меті вивчення національних стилів, тобто або аналіз контрастних рис однієї мови у порівнянні з іншими мовами, або пояснення її специфічних характеристик чинниками історичного, етнічного та соціального характеру [17, 14-21]. Саме у концепції В. фон Гумбольдта та подальших працях ідиоматологічного спрямування, насамперед, у «Психології народів» В.Вундта (Wundt W. "Sprachgeschichte und Sprachpsychologie", L., 1901) слід шукати витоки «зовнішньої» стилістики Шарля Баллі, яка стала предтечею сучасної порівняльної стилістики.

Згідно до цієї концепції, предмет стилістики становлять особливості або властивості мови (caractères), котрі будучи за своєю природою

лінгвістичними, відображають психічну специфіку певного мовного колективу. Шарлю Баллі належить ідея створення так званої «європейської стилістики», яка б описала «європейський психічний склад», спочатку виявивши схожість між європейськими мовами, а потім з'ясувавши розбіжності між експресивними системами європейських мов [1, 41]. Власне такий ракурс стилістичних досліджень Шарль Баллі й назвав зовнішньою (= порівняльною) стилістикою, оскільки особливості або властивості (*caractères*) мови, які вона вивчає, стають зрозумілими лише при погляді на мову зовні (скажімо, погляді іноземця) і є абсолютно природними, а відтак непомітними, для носіїв цієї мови.

Свої теоретичні тези Ш.Баллі підтверджує результатами досліджень, проведених у руслі сучасної йому структуральної лінгвістики Ф. де Сосюра, тому відправною точкою для суджень про психологічні властивості мовного колективу слугує в них насамперед мовна форма. Одна з найбільш ґрунтовних праць ґраматично-ідіоматологічного напрямку була виконана на матеріалі англійської мови німецьким філологом М.Дойчбайном (*Deutschbein, M. Neuenglische Stilistik, L., 1932*). Автор визначає предмет свого дослідження як вивчення стилю мовної народної спільноти на протигагу стилю інших народних спільнот. В роботі стверджується, що провідною характеристикою англійського національного стилю є експресивність, під якою розуміються такі властивості англійської мови як її енергія, сила, економність, лаконічність та різноманітність.

Безумовно, багато розмірковування філологів, причетних до розробки ідіоматологічної доктрини, потребували подальшого наукового обґрунтування. Проте наукові парадигми, в яких у той час і надалі перебувала лінгвістика аж до появи когнітивної доктрини, мало сприяли дослідженню мовних явищ саме у такому аспекті. Як наслідок, введене в лінгвістику Вільгельмом фон Гумбольдтом поняття внутрішньої форми мови на досить значний період втратило свої пріоритетні позиції, будучи відсунутим на другий план необхідністю дослідження інших, більш нагальних наукових проблем.

Так, формування порівняльної стилістики як розділу мовознавства, що відбувалося у середині двадцятого століття, проходило одночасно зі становленням нової лінгвістичної дисципліни – теорії перекладу, що, безперечно, позначилося на її завданнях та методах. На початку предмет нової дисципліни полягав у дослідженні стилістичних ресурсів порівняльних мов, тобто стилістично маркованих одиниць різних мовних рівнів, та шляхів переходу від однієї мови до іншої (так звана «рівнева стилістика»). В залежності від матеріалу досліджень одразу намітилися дві

гілки порівняльної стилістики: одна з них базується на зіставленні перекладів з оригіналами (теоретико-перекладацьке відгалуження порівняльної стилістики), друга – на вивченні спільних стилістичних характеристик та розбіжностей оригіналів [8, 86-91]. Оскільки завдання і цілі, які ставлять перед собою дослідники порівняльно-стилістичної проблематики є досить різними, доцільно розглянути їх за двома основними напрямками.

Очевидно, найбільш репрезентативним, а тому й найбільш відомим є **теоретико-перекладацький** напрям порівняльної стилістики, започаткований двома досить фундаментальними працями французьких лінгвістів, що були опубліковані у серії «Бібліотека порівняльної стилістики», фундатором якої виступив А.Мальблан. Це порівняльна стилістика французької й англійської мов Ж.–П. Віне та Ж. Дарбельне (1958) і порівняльна стилістика французької та німецької мов А. Мальблана (1961). Перша з цих робіт, яка являє собою по суті практичний посібник з перекладу, про що й свідчить її підзаголовок (*Stylistique comparée du français et l'anglais. Methode de traduction*), заклала традицію ототожнення порівняльної стилістики з теорією перекладу. При цьому її автори зосередилися суцільно на граматичному боці проблеми: зіставленні схожих граматичних структур французької та англійської мов. У розвідці А.Мальблана переклад було запропоновано у ролі методу зіставного синхронного дослідження виражальних засобів генетично неспоріднених мов; згодом він зарекомендував себе як основний метод порівняльно-стилістичних студій інших найрізноманітніших мовних пар [7, 4]. Проте і цій роботі, де розглянуто проблеми слова, словосполучення та речення і згруповано порівнювані явища за синонімічними рядами, бракує власне стилістичного аспекту, оскільки вона не характеризує принципів, за якими сполучуються слова у порівнюваних мовах.

Наступна визначна праця теоретико-перекладацького спрямування, «Нариси загальної та зіставної стилістики» А.В. Федорова [20], ставить питання про необхідність переходу від дослідження граматики і лексики до вивчення семантики та запровадження стилістичного підходу до порівняння мов у семантичному ракурсі. А.В. Федоров характеризує порівняльну стилістику як базу для теорії перекладу, переважно художнього, оскільки ця дисципліна, що оперує синонімічними засобами двох мов, може полегшити пошук потрібних слів у мові перекладу завдяки визначенню кола синонімічних елементів. Багато цінних думок та спостережень, важливих для становлення теоретико-перекладацького напрямку порівняльної стилістики, було висловлено у стилістичних дослідженнях й у розвідках з теорії

перекладу Л.Бархударова, І.Гальперіна, К.Долініна, Е.Різель, А.Федорова, А.Швейцера та інших. Вагомий внесок у краще розуміння питань цієї гілки порівняльної стилістики зроблено авторами багатьох дисертаційних праць зі стилістичних аспектів теорії перекладу.

Незважаючи на те, що первісним об'єктом порівняльно-стилістичних досліджень оригінальних та перекладних текстів були граматики та лексика, причому на рівні зіставлення виражальних засобів порівнюваних мов, з часом порівняльна стилістика стала поступово наближатися до тих перспектив свого розвитку, що були окреслені одним з її фундаторів, французьким компаративістом А.Мальбланом. За його переконанням, на першому етапі розвитку порівняльної стилістики зіставляються стилістичні ресурси мов, а на другому, який можна визначити як функціонально-стилістичний, у порівняльному аспекті вивчаються «жанри та стилі», а також засоби вираження сатири, гумору і т.п., що їх має у своєму розпорядженні кожна з порівнюваних мов. Характеризуючи другий етап розвитку порівняльної стилістики А.Федоров вказує на те, що дослідження у цій галузі мають неминуче набути синтетичного характеру: «порівняльна стилістика, за задумом Мальблана, повинна будуватися комплексно як дисципліна, що є одночасно лінгвістичною і літературознавчою, причому, як випливає з поставленого завдання, тут потрібно залучення не лише даних зі сфери поезики або теорії літератури, але й широких історико-літературних відомостей» [20, 39].

На міждисциплінарність порівняльно-стилістичної галузі досліджень, матеріал якої склали здебільшого оригінальні та перекладні літературні тексти, вказують й інші відомі теоретики перекладу. Так, І.Левий вважає, що особливий інтерес для перекладачів становить така порівняльна стилістика двох мов, яка б виходила з того, що «будь-яка мова являє собою інформаційну систему, здатну виразити усім комплексом своїх лінгвістичних засобів приблизно такий самий обсяг інформації, що й усяка інша» [13, 81]. За думкою В.Коптілова, перекладачі потребують порівняльної стилістики, що надавала б дані не лише про сучасний стан літературної мови, але й проникала б «до глибин її історичного розвитку» [11, 30]. Отже, порівняльна стилістика, що вивчає матеріал перекладів, так чи інакше виходить за межі суто стилістичного дослідження, тому видається слушним її визначення як **макростилістичної** і водночас макролінгвістичної дисципліни, оскільки вона, як і теорія перекладу, спирається не лише на лінгвістичні, але й екстралінгвістичні (літературознавчі, культурно-історичні та інші) факти [21, 13]. Такий підхід до завдань порівняльної стилістики, безсумнівно, має безпосереднє відношення до вивчення зв'язку між формою та змістом у

літературному тексті, іншими словами, до аналізу внутрішньої форми мовних фактів у художній картині світу.

Друга, *порівняльно-типологічна* гілка порівняльної стилістики пов'язана з тими дослідженнями, що ставлять на меті зіставлення стилістичних особливостей оригінальних текстів. Вона представлена двома напрямками – *власне лінгвістичним* та *лінгвістико-ідіоматологічним*.

Дослідження *власне лінгвістичного* напрямку є мікrostилістичними; такі розвідки описують певні порівняльно-стилістичні аспекти, що стосуються структури мови та утверджених у ній норм. Такі розвідки описують певні порівняльно-стилістичні аспекти, що стосуються структури мови та утверджених у ній норм. Серед найбільш значимих робіт цього спрямування потрібно відзначити роботи В.Г. Гака [5; 6], присвячені порівнянню французької і російської мов. Хоча на відміну від усіх вищеописаних праць. назви робіт В.Г. Гака не свідчать про їхнє стилістичне спрямування («порівняльна лексикологія», «типологія» і т.п.), проте розглянуті в них аспекти безпосередньо пов'язані з проблемами порівняльної стилістики. Достатньо згадати лише проаналізовані В.Г. Гаком загальні категорії семасіології, що проявляються при найменуванні понять у мові та мовленні: мотивованість / немотивованість слова, абстрактність / конкретність, образність, експресивно-емоційна оцінка слова.

З суто лінгвістичною тенденцією пов'язані і порівняльно-стилістичні праці, виконані на матеріалі української мови в руслі ідеї створення порівняльної стилістики споріднених східнослов'янських мов. Ця думка була висунута в середині минулого століття О.І. Єфимовим, а принципи та методи порівняльного вивчення споріднених мов розроблялися відомим українським мовознавцем І.К. Білодідом [див.:2]. Предмет порівняльного вивчення вбачався у стилістичних ресурсах кожної з мов (або у «стилістичній системі мови»); завдяки цим дослідженням було виявлено, зокрема, специфічні труднощі порівняльно-стилістичного дослідження споріднених мов (наприклад, наявність слів, що однаково або майже однаково звучать, але означають різні речі). Пізніше на цій методологічній базі була створена «Порівняльна стилістика російської та української мов» [15], яка надає порівняльно-стилістичну характеристику двох мов на лексико-фразеологічному, словотворчому, морфологічному та синтаксичному рівнях.

Розвідки, що належать до *лінгвістико-ідіоматологічного* напрямку порівняльної стилістики, за визначенням А.К. Долініна, зближуються, з одного боку, із зіставними дослідженнями суворо лінгвістичного характеру, а, з другого боку, з ідіоматологією [8, 89], внаслідок чого їхні завдання перебувають поза межами лінгвістики у вузькому розумінні

цього терміну, будучи скерованими на вивчення сфери індивідуально-ситуативної семантики, дослідження мови як специфічного способу аналізу та відображення дійсності. Цей підхід до порівняльно-стилістичних студій походить від ідіоматичного напрямку порівняльної стилістики, започаткованого Ш.Баллі і П.Гіро, а у більш далекій історичній перспективі корелює з постулатами теорії Вільгельма фон Гумбольдта. Адже ідіоматологія, ціллю якої є пошук зв'язків між мовою і національним характером або вивчення національних стилів, у безпосередній спосіб пов'язана з гумбольдтовським вченням про внутрішню форму мови як прояв «душі» народу.

Вагомим внеском у розвиток цього макростилістичного за своїм характером напрямку потрібно визнати книгу Ю.С. Степанова «Французька стилістика» (1965), точніше її першу частину, розділ А, в якому зроблено спробу виявити не лише розбіжності національних норм, але й породжуючі їх розбіжності національних характерів, «духу мови», під яким розуміються властивості мовної норми. Проте, слід відзначити, що оскільки такі розвідки протягом довгого часу не належали до мейнстріму лінгвістичних досліджень, вони перебували у меншості до самого початку епохи когнітивізму. Тому на сьогодні більш дослідженими можна вважати теоретико-перекладацький та суто лінгвістичний аспекти порівняльної стилістики, що вивчалися як у розвідках, присвячених окремим питанням стилістичного характеру, так і у збірках статей. Проте залишаються невиконаними власне стилістичні завдання дисципліни, окреслені Шарлем Баллі та Ю.С. Степановим, наприклад, створення єдиної «європейської стилістики». Причиною цього, як слушно зазначає К.А. Долінін, є те, що «національні» стилістики європейських мов побудовані на різних методологічних засадах і тому є по суті не співставними одне з одними. Крім того, така масштабна робота не може виконуватися силами поодиноких дослідників і потребує узгоджених дій цілих наукових колективів [8, 87]. Адже складність завдань ідіоматичного напрямку полягає серед іншого у тому, що задля їх вирішення стиль повинен розглядатися не у ролі розмежувальної або описової категорії, а як предмет спеціального дослідження, пов'язаний зі сферою ситуативно-індивідуальної семантики. А це, своєю чергою, означає, що поняття «стиль» виводить лінгвістику у коло гуманітарного мислення, тобто на міждисциплінарний рівень. Саме такий ракурс дослідження мав на увазі Ю.С. Степанов, зазначаючи, що лінгвістичне вивчення «національної норми зовні» хоча і повинно спиратися на прийоми типологічного опису мов, але при цьому так чи

інакше виникає необхідність ув'язати в межах однієї теорії проблеми мовознавства, психології, соціології та історії культури [17, 19].

Можливість реалізації вищенаведеного інтегрованого підходу до вивчення мовного матеріалу за часів становлення порівняльної стилістики як частини загального мовознавства була більше ніж проблематичною. У результаті вербалізована Вільгельмом фон Гумбольдтом цілісність розуміння внутрішньої форми як базисного поняття, з одного боку, художнього мовлення, а, з другого боку, мовної картини світу було тимчасово втрачено, внаслідок чого виокремилися два малопов'язані між собою напрями у дослідженні внутрішньої форми. Перший з них – вивчення внутрішньої форми як принципу зв'язку форми та змісту в художньому мовленні, набув пріоритетного статусу в загальнофілологічних студіях; на ньому зосередилися дослідники теорії художнього і, насамперед, поетичного мовлення. Другий же напрям, що мав на меті аналіз внутрішньої форми слова як «найближчого етимологічного» значення слова, склав предмет вивчення здебільшого не стилістів, а лексикологів. Тому саме для зіставної лексикології внутрішня форма слова стала еталоном зіставлення при виявленні етноспецифічних конотацій національно-мовної картини світу у споріднених мовах [14: 4; 10; 12; 18].

Сучасний етап розвитку науки про мову дозволяє впритул наблизитися до вирішення вищеописаних питань. Саме сьогодні, в епоху активного розвитку когнітивної лінгвістики та виникнення нових дисциплін етнолінгвістичного спрямування, робляться спроби переосмислити предмет та завдання стилістики, надавши їм міждисциплінарних вимірів, створити теорію стиля як загальногуманітарного явища [3;19], окреслюються нові обрії порівняльно-лінгвістичних досліджень, пов'язаних із вивченням мовної особистості та мовної картини світу [16, 306-308].

Підсумовуючи все вищевикладене потрібно особливо зазначити, що порівняльно-стилістичні дослідження оригінальних текстів, які проводяться у руслі суто лінгвістичного напрямку, мають невелику пояснювальну силу з погляду власне стилістики. Позаяк для лінгвістики у вузькому розумінні цього слова, як розділу мовознавства, стиль є периферійним поняттям, яке не має тої морфологічної визначеності та стабільності, котрими відзначаються сталі структури мови, що вивчаються граматикою чи фонетикою. Саме тому в межах стилістики як розділу загальної лінгвістики стиль відіграє роль лише розмежувальної, описової або класифікаційної категорії. Натомість теоретико-перекладацька та ідіоматологічна порівняльна стилістика наділяє поняття «стиль» статусом важливого інструмента вивчення «особливого» у мові, оскільки передбачає

дослідження відображеної у стильовій формі самотутності мови. У цьому зв'язку найбільш перспективними видаються саме ці напрямки порівняльно-стилістичних досліджень, як такі, що надають можливість дослідити специфічні риси мовних та художніх картин світу. Адже порівняльна стилістика теоретично-перекладацького спрямування є, по суті, гомологічною порівняльній лінгвопоетиці у тому сенсі, що до її завдань також входить зіставлення мовних та, зумовлених ними, художніх кодів порівнюваних літературних/поетичних текстів.

ЛІТЕРАТУРА:

- 1.** *Балли Ш.* Французская лингвистика. Пер. с франц. / Шарль. Балли. – М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1961. – 394 с.; **2.** *Білодід І.К.* Про порівняльну стилістику / І.К. Білодід // Теоретичні проблеми лінгвістичної стилістики. – К., 1972. – С. 3-21; **3.** *Брандес М.П.* Стилістика текста. Теоретический курс: Учебник / Маргарита Петровна Брандес. – 3-е изд., перераб. и доп. М.: Прогресс – Традиция; ИНФРА – М., 2004. – 416 с.; **4.** *Бублейник Л.В.* Проблемы контрастивной лексикологии (украинский и русский языки) / Л.В. Бублейник. – Луцк: Вежа, 1996. – 132 с.; **5.** *Гак В.Г.* Сопоставительная лексикология / Владимир Григорьевич Гак. – М.: Международные отношения, 1977. – 264 с.; **6.** *Гак В.Г.* Сравнительная типология французского и русского языков. 3-е изд., дораб. / Владимир Григорьевич Гак – М.: Просвещение, 1989. – 288 с.; **7.** *Гарбовский Н.К.* Сопоставительная стилістика професійної мови / Н.К. Гарбовский. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 144 с.; **8.** *Долинин К.А.* Стилістика французского языка. Учеб.пособие. 2-е изд. дораб. / Константин Аркадьевич Долинин. – М.: Просвещение, 1987. – 303 с.; **9.** *Дубенко О.Ю.* Порівняльна стилістика англійської та української мов. Вид. 2-е перероблене і доповнене. Навчальний посібник. / Олена Юріївна Дубенко. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2011. – 328 с.; **10.** *Кононенко В.І.* Національно-мовна картина світу: зіставний аспект (на матеріалі української та російської мов) / В.І. Кононенко // Мовознавство. – 1996. – № 6. – С.39-46; **11.** *Коптілов В.В.* Актуальні питання українського художнього перекладу. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1971. – 132 с.; **12.** *Кочерган М.П.* Основи зіставного мовознавства. Підручник. / М.П. Кочерган. – К.: Видавничий центр «Академія», 2006. – 424 с.; **13.** *Левый И.* Искусство перевода (Перевод с чешского Вл.Росельса) / И.Левый. – М.: Прогресс, 1974. – 382 с.; **14.** *Манакин В.М.* Про співвідношення контрастивної лексикології й інших зіставно-типологічних галузей мовознавства / В.М. Манакин // Слов'янський збірник. – Вип. V. – Одеса: Астропринт. – 1998. – С. 70-77; **15.** Сопоставительная стилістика русского и украинского языков / Г.П. Ижакевич, В.И. Кононенко, Н.Н. Пилинский, В.А. Сиротинина. Отв. ред. В.И. Кононенко. – К.: Головное изд-во изд.объединения «Вища школа», 1980. – 207 с.; **16.** Сравнительная типология английского, немецкого, русского и украинского языков: Учебное пособие / А.Э. Левицкий, Н.Д. Борисенко, А.А. Борисов, А.А. Иванов, Л.Л. Славова. – К.: «Освіта України». 2009. – 360 с.; **17.** *Степанов Ю.С.* Французская стилістика / Юрий Сергеевич Степанов. – М.: Высшая школа, 1965. – 355 с.; **18.** *Тищенко О.В.* Обрядова семантика слов'янських мов у зіставно-типологічному аспекті: Автореф.дис. ... д-ра